

BOTÀNICA

La biblioteca de la secció de Botànica del Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord (CENBN) - I

Joan Devis Ortega ¹

RESUM

S'analitzen els documents que formen part de la biblioteca de la Secció de Botànica del Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord (CENBN), publicats entre finals del segle XIX i l'any 1960. Les dades es presenten dividides en dues etapes: la primera de finals del segle XIX fins l'any 1939, la segona entre els anys 1940 i 1960. En total prop de 300 documents entre llibres, revistes científiques i separates.

Hem referenciat en diverses taules aquells treballs que considerem més notoris sobre les ciències botàniques de l'època tractada (flores regionals, estudis tècnics, ...), i prescindit dels treballs de divulgació, com ara jardineria, decoració, Molta més informació i altres publicacions es poden consultar en el nostre fons documental en línia <https://fonsdocumental.cenbn.cat>.

Paraules clau: Botànica, Bibliografia, Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord.

SUMMARY

We analyzed the documents held in the library of the Section of Botany of the Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord (CENBN), published between the end of the XIX century and 1960. The data is divided in two stages: the first from the end of the XIX century to year 1939, and the second between 1940 and 1960. Altogether, near 300 documents among books, scientific journals and booklets.

We have indexed in several tables those works we consider more notorious about bo-

¹Centre d'estudis de la Natura del Barcelonès Nord. correu-e: joan@cenbn.cat
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5906-2968>

tany in the dealt period (regional flowers, technical studies,...), and we have dispensed with non scientific works like gardening, decoration, ... Much more information and other publications can be looked up in our documentary archive online at: <https://fonsdocumental.cenbn.cat...>

Keywords: Botany, Bibliography, Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord.

1. INTRODUCCIÓ

El Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord (CENBN) va ser fundat l'any 1985, però els seus veritables orígens es remonten a la Secció de Ciències del Centre Excursionista Puigcastellar (CEP) creat l'any 1954. Al llarg d'aquests quasi 70 anys, la biblioteca del CENBN ha recopilat més de 12.000 documents (llibres, separates, publicacions, butlletins científics, ...), relacionats en bona part amb les ciències naturals.

Tot i que no era una de les especialitats a què es dedicaven la major part dels membres del CENBN, la Secció de Botànica reuneix actualment una mica més de 1.100 registres, dels quals prop de 300 pertanyen als dos períodes estudiats en aquesta memòria. A l'hora de formar la biblioteca no es feia distinció entre llibres de caràcter científic i tècnic o de divulgació popular, ja que la formació científica o els interessos dels diferents socis ha estat sempre molt variada, i les donacions o la compra de llibres de forma altruista és un fet constant al llarg dels anys.

Per un tractament més acurat i entenedor de la biblioteca de la secció, hem dividit l'estudi en quatre èpoques temporals. En aquest treball presentem els resultats per a les dues primeres èpoques (1860-1939 i 1940-1960), deixant per una propera publicació les dos últimes èpoques (1961-2000 i > 2000).

En cadascun dels períodes hem estructurat les publicacions botàniques en quatre subapartats:

- Publicacions referides als Països Catalans.
- Publicacions que apleguen informació sobre la resta de la península Ibèrica.
- Publicacions amb referències a territoris europeus.
- Publicacions amb referències a la resta de continents.

La informació es presenta ordenada per antiguitat i autors (agrupant totes les obres d'un mateix autor). En cada registre s'informa de l'autor, el títol, l'edi-

torial o institució responsable de la publicació i l'any de publicació. Com hem comentat a l'inici, es pot consultar més informació sobre aquestes i altres publicacions al nostre fons documental en línia.

No sempre és fàcil assignar una publicació a un dels períodes, com ara en el cas de traduccions d'autors europeus, o les publicacions editades en editorials europees o americanes. Amb tot, creiem que es poden perdonar algunes assignacions que, de fet, eviten una excessiva dispersió de les dades.

Menció a part representa el gran volum de publicacions d'intercanvi científic que fan part de la biblioteca i aple-

guen articles relacionats amb la botànica. Fins ara només hem fet un buidatge parcial, ja que implica un volum de feina inabastable per nosaltres en aquest moment, tot i que alguns articles es poden consultar al nostre fons documental en línia.

A la taula 1 podem observar un resum de prop de 35 anys d'intercanvis amb nombroses entitats d'arreu (VICENTE, 2019). Un bon grapat han deixat de publicar-se, altres s'han convertit en revistes digitals només accessibles en línia, o s'ha perdut l'intercanvi per diferents motius. Les fletxes indiquen que a hores d'ara es manté l'intercanvi de publicacions amb les entitats referenciades.

Publicació	Entitat	Període
Butlletí	Inst. Cat. Hist. Natural.	1901 ⇒
Treballs	Inst. Cat. Hist. Natural.	1915 - 2018
Anales	Escuela de Peritos Agrícolas y Sup. de Agricultura	1941 - 1956
Anales	Jardín Botánico de Madrid - CSIC	1942 ⇒
Collectanea botanica	Barcinonensis Botanico Instituto	1946 - 2014
Trabajos	Depart. de Botánica y Fisiología Vegetal. Fac. Ciencias, Univ. Madrid.	1971 - 1982
Acta Botanica Barcinonensia	Depart. Bot. Fac. Biología. UB	1978 - 2006
Butlletín	Société d'Histoire Naturelle de Toulouse	1978 ⇒
Butlletín	Société Linnéenne de Lyon	1985 ⇒

Segueix a la pàgina següent

Publicació	Entitat	Període
Annales	Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime. La Rochelle	1988 ⇒
Pianura	Scienze e Storia dell'Ambiente Padano	1988 ⇒
Botanica Complutensis	Dept. Biología Vegetal I. Fac. Ciencias Biológicas. Univ. Complutense, Madrid.	1989 - 2010
Acta Naturalia	Ateneo Parmense. Parma	1989 ⇒
Biocosme Mesogéen	Revue d'Histoire Naturelle. Nice	1991 ⇒
Beiträge zur Phytotaxonomie	Univeritätsverlag Jena	1970 - 1992
Butlletín	Société Linnéenne de Bordeaux	1993 ⇒
Nemus	Ateneu de Natura. Castelló de la Plana	2003 ⇒

Taula 1: Resum de publicacions d'intercanvi amb articles de botànica.

2. BIBLIOGRAFIA DEL PERÍODE 1860 – 1939

Considerem aquest període per raons històriques i polítiques. El final del segle XIX i inicis del XX coincideix amb un gran desenvolupament científic, on les noves idees i la recerca afecten de forma molt favorable els estudis naturalistes. En són bons exemples la publicació de *l'Origen de les espècies* (Darwin, 1859); els treballs de Lamarck (1791-1859); els avanços en Química i Física, (Einstein, Bohr, ...); en Geologia Wegener el 1915 publica *La deriva dels continents*; en Biologia Oparin publica el 1924 *L'origen de la vida*, ...

El període tractat conclou amb un final catastròfic per a la humanitat: el tri-

omf dels colpistes a Espanya que acabarà amb una generació de prometedors científics (exiliats, assassinats o apartats de les seves funcions), i el principi de la II Guerra Mundial, fets que iniciaran un obscur període a Europa pel desenvolupament d'estudis naturalistes o socials.

2.1 Països Catalans

En aquest període, la biblioteca conté obres d'alguns dels primers botànics moderns que seran importants per a la ciència botànica a Catalunya (CAMARASA, 1989b). Entre les publicacions que fan referència a territoris dels Països Catalans destaquen *Flora de Catalunya* de Cipriano Costa

(1817 - 1886), considerat el fundador de la florística catalana contemporània (CAMARASA, 1989b); un article sobre Fredèric Trèmols (1831 - 1900) publicat a la revista *Il·lustració Catalana*; *Botànica* de Joan Montserrat Archs (1844 - 1895), secretari de la Societat Botànica de Barcelona; *Botànica popular* de Joan Cadevall (1846 - 1921); *Flora de la vall de Núria* d'Estanislau Vayreda (1848 - 1901); nombrosos treballs del Frare Sennen (1861 - 1937); *Histologia vegetal* de Jaume Pujiula (1869 - 1958), jesuïta, biòleg i director del Laboratori Biològic de l'Ebre; *Iniciació a la botànica* de Pius Font i Quer (1888 - 1964), ... A banda de l'estudi de la flora fanerogàmica comencen a publicar-se treballs sobre criptogàmia (líquens, fongs,

algues, ...), com ara *Ensaig d'una Flora líquènica de Catalunya* (figura 5) de Manel Llenas (1879 - 1937), o *Fungi Catalaunici* de René Maire (1878 - 1949), ...

Altrament el desenvolupament de l'anàlisi químic dona una forta empenta a la publicació d'obres relacionades amb la fisiologia vegetal, la fitomedicina, la nutrició, ... i també sobre l'aprofitament agrícola.

A la taula 2 presentem un total de 42 publicacions (quatre d'elles sense autories) corresponents a 26 autors. És un període on destaquen els treballs florístics pioners, associats a l'excursionisme científic imperant en aquest període a Catalunya.

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Sturm	Lecciones de la naturaleza. De las plantas exóticas (figura 1).	Luis Tasso, editorial	1867
Cipriano Costa, Antonio	Ampliación al catálogo de plantas de Cataluña (2ª parte)	Anales de la Sociedad Española de Historia Natural, III	1874
	Flora de Cataluña	Imprenta Barcelonesa	1877
Montserrat y Archs, Juan	Historia Natural. Botánica	Montaner y Simon	1876
Vayreda y Vila, Estanislau	Catàlech de la flora de la vall de Núria (figura 3)	Associació d'Excursions Catalana	1882
Barrera y Arenas, Jacinto	Catálogo de la flórula y de los moluscos testáceos de Teya y Masnou (figura 4)	Crónica Científica	1884

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
de Camps, Carlos	Influencia de la cuenca del Llobregat en el desarrollo de la agricultura e industria catalana	Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de Barcelona	1891
	<i>Arundo Donax</i> . L.	Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, XVII (3)	1921
Cadevall, Joan	Botánica popular		1902
	Notas Fitogeográficas críticas	Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, VI (5)	1907
	Flora de Catalunya (I - VI)	Institut d'Estudis Catalans	1915-1936
Sense autories	Lo Botànich Trémols	Il·lustració Catalana, 97	1905
Sallent i Gotés, Angel	Flora del Bages	El restaurador Farmacéutico	1905
de Buen, Odón	Resumen de las lecciones orales de botánica	Librería de Agustín Bosch	1906
	Las ciencias naturales en la época moderna (Geología i Botànica)	Casa Editorial Maucci	1910
Llenas Fernán- dez, Manel	Ensaig d'una Flora Lliquènica de Catalunya (figura 5)	Institució Catalana d'Història Natural	1910
Font i Quer, Pius	Instruccions per a la recollida, preparació i conservació de les plantes (Criptògames vasculars i Fanerògames)	Musei Barcinonensis Scientiarum Naturalium Opera. Botànica, I	1917
	Contribució al coneixement de la flora catalana occidental	Treballs del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, V (3)	1920
	L'Alzina (<i>Quercus Ilex</i>) en el límit meridional de la seva àrea	Memòries de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, XXV (14)	1936
	Resultats del pla quinquenal micològic a Catalunya 1931-1935	Institut Botànic de Barcelona, 1	1937

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
	Iniciació a la Botànica	Biblioteca del Pagès, 4	1938
González Frago- so, Romualdo	Introducción al estudio de la flórula de micromicetos de Cataluña	Musei Barcinonensis Scientiarum Naturalium Opera-Botànica, II	1917
	Catálogo del herbario barce- lonés	Luís Gili, Editor	1918
Frère Sennen	Seconde semaine d'herborisa- tion sur le litoral de Tarrago- ne, entre le Francolí et l'Ebre	Société Linnéenne de Lyon	1922
	Quatre nouvelles plantes de la flore barcelonaise (<i>Onobryc- his saxatilis</i> Lamk, <i>Euphorbia carullae</i> Sennen, <i>Humulus lu- pulus</i> L., <i>Aegilops fonsii</i> Sen- nen)	Bulletin de la Société Bo- tanique de France, 4 série, XXII	1922
	Indice de distribution ou ai- re de dispersion de quelques plantes de la flore de la Cer- dagne	Société Botanique de France, LXXV	1928
	Excursion à la Seo d'Urgel les 29, 30, 31 août 1927	Bulletin de la Société Bo- tanique de France, LXXV	1928
	La flore du Tibidabo (figura 2).	Imprimerie Moderne (As- sociation Ouvrière)	1929
Calicó, Josep	Apunts de la flora medicinal de Catalunya	Institució Catalana d'His- tòria Natural, I (1)	1921
Pujiula, Jaime	Histología, Embriología y Anatomía microscópica - Vegetales	Ed. Científico-Médica	1921
Maheu, Jacques	Lichénographie catalane des laves d'Olot (Espagne)	R. G. Werner	1922
Trotter, A. et Matons, A.	Descripció de les més im- portants varietats d'avellaner cultivades a Catalunya	Arxius de l'Escola Superi- or d'Agricultura	1922
Beltrán i Bigor- ra, Francesc	Catalogus Seminum in Horto Botanico Universitatis Valen- tinae	Hijo F. Vives Mora	1923

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Oliván, Nicasio	Enciclopedia gráfica de las flores	Cervantes	1930
Maire, René	Fungi Catalaunici. Contributions à l'étude de la Flore Mycologique de la Catalogne	Treballs del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, XV (2)	1933
	Fungi catalaunici	Institut Botànic de Barcelona, III (4)	1937
Sense autories	Index Seminum quae Hortus Botanicus Musei Barcinonensis	Junta de Ciències Naturals de Barcelona	1933
Heim, Roger	Fungi Iberici-Observations sur la Flore Mycologique Catalane	Treballs del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, XV (3)	1934
Vilarrúbia Garret, Antoni	Les zoocecídies de les plantes de Catalunya	Museu de Ciències Naturals de Barcelona, XI (10)	1936
Llovet, Josep; Clotet, Josep M ^a et Bardia, Ramon	La zona agrícola de Santa Coloma de Queralt / Accidents i malures dels cereals a la Segarra	Caixa de Pensions	1936
Sense autories	Index Seminum quae Hortus Botanicus Barcinonensis	Institut Botànic de Barcelona	1937
Sense autories	Index Seminum quae Hortus Botanicus Barcinonensis	Institut Botànic de Barcelona	1938

Taula 2: Bibliografia Països Catalans (<1900 - 1939)

2.2 Península Ibèrica

Talment com als Països Catalans, els estudis de botànica a la resta de la península Ibèrica avancen amb la publicació de flores locals i altres treballs específics sobre micologia, dasonomia, ...(SÁNCHEZ, 2013). Entre les publicacions d'aquesta època destaquem les obres de Francisco Loscos (1823-1886)

sobre la flora d'Aragó; Máximo Laguna (1826 – 1902) sobre naturalisme forestal; Blas Lázaro (1858-1921) gran defensor del darwinisme a Espanya; Huguet del Villar (1871-1951) exiliat al Marroc al 1939; Josep Cuatrecasas (1903-1996) botànic català exiliat a Colòmbia el 1939. En micologia Telesforo de Aranzadi (1860-1945) publica *Setas u*

hongos del País Basco rebent el premi de la Real Academia de Ciencias pels seus treballs de micologia al país Basc; i finalment els treballs de Briologia de Antonio Casares Gil (1871-1929) sobre les hepàtiques de la península Ibèrica.

Alguns treballs que abasten la península

la Ibèrica són realitzats per autors catalans o publicats per entitats catalanes, com ara l'Institut Botànic de Barcelona. A la taula 3 es presenten les principals publicacions d'aquesta àrea que aplega la biblioteca, amb un total de 31 treballs (tres d'ells sense autories), realitzats per 20 autors.

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Loscos Bernal, Francisco	Plantas de Aragón (Facsimil)	Instituto de Estudios Turolenses	1876 (1986)
Laguna, Máximo	Flora Forestal Española (Facsimil)	Xunta de Galicia	1883 (1985)
del Campo, Hermenegildo	Noticias sobre el pino negral o marítimo (<i>Pinus pinaster</i> Sol.) y la industria resinera en España (figura 6)	Imprenta Moreno y Rojas	1888
Lázaro e Ibiza, Blas	Compendio de la Flora Española	Librería de Hernando y Compañía	1896
	Plantas medicinales	Manuales Gallach	1900
	Hongos comestibles y venenosos	Manuales Gallach, 11	1920?
	Compendio de la Flora Española	Imprenta clásica Española	1920
de Aranzadi, Telesforo	Setas u Hongos del País Vasco (figura 7)	de Romo y Füssel	1897
	Atlas de hongos comestibles y venenosos	C. Seither, Editor	1926
Caballero Segares, Arturo	Algunas relaciones numéricas en las hojas de las plantas	Imprenta Ginés Carrión	1911
Opisso, Alfredo	Plantas industriales	Calpe. Manuales Gallach, 14	1914
Reyes Prósper, Eduardo	Las Estepas de España y su Vegetación	Sucesores de Rivadeneyra	1915

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Nasarre, Manuel	Comunicado sobre <i>Lathyrus aphaca</i> L.	Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales	1916
Boyer, J.	Las agallas de los vegetales	Hojas Selectas	1919
de Barnola, Joaquín María	Flora vascular del principado de Andorra	Memorias de la Sociedad Ibérica de Ciencias Naturales	1919
	Anotaciones micológicas	Real Sociedad Española de Historia Natural	1919
González Frago, Romualdo	Estudio sistemático de los Hifales de la flora española	Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales de Madrid	1927
	Primer congreso nacional del Cañamo	Cámara oficial Agrícola	1927
Cuatrecasas i Arumí, José	Excursión botánica a Alcaraz y Riopar (figura 14)	Trabajos del Museo de Ciencias Naturales de Barcelona	1926
	Estudios sobre la flora y la vegetación del Macizo de Mági-na	Museo de Ciencias Naturales de Barcelona	1929
Unamuno, Luis M.	Datos para el estudio de la flora micológica de los alrededores de Uclés (Cuenca)	Real Sociedad Española de Historia Natural	1928
	Nuevos datos para el estudio de los hongos parásitos y saprófitos de los alrededores de Durango (Vizcaya)	Real Sociedad Española de Historia Natural	1929
Huguet del Villar, Emilio	Geobotánica	Labor	1929
Alcaraz Martínez, Enrique	La agricultura y el clima	Salvat Editores	1932
Casares-Gil, A.	Flora Ibérica. Musgos	Museo Nacional de Ciencias Naturales	1932
	Schedae ad Floram Ibericam Selectam. Cent. I	Institutus Botanicus Barcinonensis	1934
Sense autories	Schedae ad Floram Ibericam Selectam. Cent. II – III	Institutus Botanicus Barcinonensis	1935

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Sense autories	La encina, su explotación	Espasa-Calpe	1933
Martínez Martínez, Miguel	Aportaciones a la flora española. Plantas de Alicante	Memorias de la Sociedad Española de Historia Natural	1934
Riera, Francesc X.	Sistemàtica pomològica	Servei d'arbres fruiters	1938
González Reta, Miguel	Cultivo de Frutales	Librería de Luis Santos	1939

Taula 3: Bibliografia península Ibèrica (<1900 - 1939)

2.3 Europa

Les publicacions de la secció del CENBN que fan referència a Europa, són en bona part edicions en francès, idioma que dominaven nombrosos membres del Centre. Molta d'aquesta documentació era d'ús habitual entre els estudiosos de la botànica a Catalunya i península Ibèrica.

La taula 4 recull un total de 31 treballs realitzats per 34 autors. En destaquem les publicacions de Germain de Saint-Pierre (1815 - 1882) i el seu diccionari

de botànica; Gaston Bonnier (1853 - 1922) i Georges de Layens (1834 - 1897), coautors de la *Nouvelle Flore*, obra fonamental de la botànica francesa; Otto Schmeil (1860 - 1943), biòleg alemany autor de la Flora d'Alemanya, obra de referència pels botànics centreeuropeus. Quant a treballs sobre criptogàmia ressaltem els treballs de Gaston de Saporita (1823 - 1895), paleobotànic francès que va estudiar les relacions de les plantes fòssils amb les actuals, o la *Nouvelle Flore des Lichens* d'Alphonse Boistel (1836 - 1908).

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Germain de Saint-Pierre, Ernest	Nouveau dictionnaire de Botanique	Libraires de l'Académie Impériale de Médecine	1870
de Jubainville, Arbois et Vesque, Julien	Les maladies des plantes cultivées	Rothschild Ed.	1878

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Sánchez Comendador, Antonio	Tratado elemental de Farmacofitología (figura 8)	Germer Baillière	1880
Gandoger, Miguel	Ensayo sobre una nueva clasificación de la rosas de Europa, Oriente y región del Mediterraneo	El Laboratorio	1880
de Saporta, Gaston et Marion Antoine F.	L'évolution du regne végétal. Cryptogames	Germer Baillière	1881
Gillet, M. M. et Magne, J. H.	Nouvelle Flore Française	Garnier Frères, Libraires-Éditeurs	1887
Bonnier, Gaston et de Layens, Georges	Nouvelle Flore	Paul Dupont, Editeur	1892
de Rey-Pailhade, C.	Les fougères de France	Paul Dupont, Editeur	1893
Stebler, F. G. et Schröter, C.	Les plantes fourragères alpêtres	Librairie Agricole de la Maison Rustiquechulz	1896
Trabut, L.	Précis de Botanique Médicale	Masson and Cie, Editeurs	1897
Colomb, G.	Dissections et manipulations de Botanique (figura 9).	Octave Doin, Éditeur	1897
Boistel, A.	Nouvelle flore des Lichens	Librairie Générale de l'Enseignement	1900
de Janville, P.	Atlas de poche des plantes utiles des pays chauds	Libraire des Sciences Naturelles	1902
Breton Bonnard, L.	Le Peuplier (un arbre utile)	Rothschild	1902
Belzung, Er.	Précis d'Anatomie et de Physiologie végétales	Félix Alcan	1903
Vilmorin, Andrieux	Les plantes potagères	Vilmorin-Andrieux and Cia.	1904
Hariot, Paul	Atlas de poche des Arbustes et Arbrisseaux	Paul Klincksieck	1904

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Hartig, R.	Compendio de anatomía y fisiología de las plantas, y principalmente de los árboles forestales	Imprenta Alemana	1905
Van Tieghem, Ph.	Éléments de Botanique I. Botanique generale	Masson Ed.	1906
	Éléments de Botanique II. Botanique spéciale	Masson Ed.	1906
Truffaut, Georges	Les ennemis des plantes cultivées	Larouse	1912
Gatin, C. L.	Les arbres, arbustes et arbrisseaux forestiers	Paul Lechevalier	1913
	Les fleurs de bois	Paul Lechevalier	1913
Camus, E. G.	Les fleurs des prairies et des pâturages	Paul Lechevalier	1914
Chodat, R.	La Biologie des Plantes. Les plantes aquatiques		1917
Camus, A.	Les fleurs des marais, lacs et étangs	Paul Lechevalier	1921
Mottet, S.	Les arbres et les arbustes d'ornement de pleine terre	J. B. Baillière et fils	1925
Moreux, T.	Atlas de la flore simplifiée	Gaston Doin editeurs	1925
Blanchon, H. L. A.	Plantas y flores en casa	Sociedad General de Publicaciones, S.A.	1930
Nordhausen, M.	Morfología i organografía de las plantas	Labor	1930
Schmeil, Otto	Curso de Botánica	Gustavo Gili Editor	1933

Taula 4: Bibliografia Europa (<1900 - 1939)

2.4 Resta del Món

Hem agrupat en aquest apartat aquelles obres que parlen de territoris de la resta del món. Habitualment es tracta de territoris colonials de països com Fran-

ça i Espanya, on autors d'aquests països realitzaven recerca, com ara Pius Font i Quer i Joaquín Mas Guindal que van treballar conjuntament al nord del Marroc i publicat diversos treballs.

És força destacable el *Tratado de la arboricultura cubana* de José M. Fernández, publicació que acull informació de la flora, del seu vessant medicinal, del

seu cultiu específic, de les aplicacions de la seva fusta i receptes per guarir els arbres malalts.

La taula 5 recull 7 treballs de 8 autors.

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Fernández y Jiménez, José M.	Tratado de la arboricultura cubana	La Fortuna	1867
Jumelle, Henri	Les cultures Coloniales, Plantes industrielles et Médicinales	Baillière et fils	1900
Vidal López, Manuel	Plantas de la cabila de Anyhera	Real Sociedad Española de Historia Natural	1926
Emberger, L.; Font Quer, Pius et Maire, René	La végétation de l'Atlas rifain occidental (figura 10).	Société de Biogéographie	1928
Maire, René	La végétation et la flore du Hoggar (Sahara central)	Académie des Sciences	1928
Más y Guindal, Joaquín	La Flora (V Curso de conferencias sobre el Protectorado español en Marruecos)	Real Sociedad Geográfica	1930
Caballero Segares, Arturo	Datos botánicos del territorio de Ifni (II)	Museo de Ciencias Naturales y Jardín Botánico	1935

Taula 5: Bibliografia Resta del Món (<1900 - 1939)

3. BIBLIOGRAFIA DEL PERÍODE 1940 – 1960

La biblioteca de la secció de Botànica reflecteix una disminució de publicacions d'aquesta època, període poc fèrtil per a les Ciències Naturals.

La finalització de la guerra a Espanya

comporta la desaparició de les publicacions en llengua catalana. A la península Ibèrica, molts autors s'han exiliat o resten apartats de les seves antigues responsabilitats. A Europa, la II guerra mundial està arrasant les poblacions i en general s'ha produït a Europa un exili massiu de científics que s'establi-

ran en altres continents, principalment Amèrica del Nord i del Sud.

La finalització del període coincideix a Catalunya amb l'inici d'alguna publicació en català i, a partir de 1950, amb una tornada a la normalitat a la resta d'Europa.

3.1 Països Catalans

Podem destacar les institucions que treballant discretament, permetran més endavant un fort desenvolupament dels estudis botànics, com ara l'Institut d'Estudis Ilerdencs, l'Institut d'Estudis Catalans o l'Institut Botànic de Barce-

lona (BOLÒS, O. DE, 1968).

En la taula 6 referim un total de 20 títols amb 11 autors implicats. En aquesta època només tenim l'obra de Santiago Llensà en català, tot i que publicada sota el seu nom. Per contra veiem com Puis Font i Quer ho fa ara en castellà. S'observa en aquest període l'adquisició d'obres d'Antoni de Bolòs (1889 - 1975) i de Ramon Margalef (1919 - 2004), importants referents de la ciència als Països Catalans. Per últim destacar les obres de Josias Braun-Blanquet (1884-1980) que provinent de Montpel·lier estableix nombrosos vincles amb els botànics catalans.

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Font i Quer, Pius	Los estudios botánicos en la provincia de Lérida	Inst. d'Est. Ilerdencs	1944
	Florula de los Valles de Bohí	Inst. d'Est. Ilerdencs	1948
	Morfologia, nomenclatura i geografia de l' <i>Arenaria aggregata</i> (L.) Lois	Inst. d'Est. Catalans	1948
	Flórula de Cardó		1950
	Flora Catalana. <i>Scabiosa</i> L.	IEC – Secció Ciències	1950
Margalef, Ramon	Datos para la flora algológica de nuestras aguas dulces	Instituto Botánico	1944
	Las plantas carnívoras	Seix Barral. Colección Estudio	1950
Llensà i de Gelcen, Santiago	Anotacions botàniques i forestals a una excursió per l'Alt Bergadà (del 1 al 5 d'agost de 1946)	Santiago Llensà i de Gelcen, Ed.	1946

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Marcel, Adeodat	Plantas nuevas, raras o críticas del Montserrat	Real Sociedad Española de Historia Natural	1945
	Contribución a la Flora de Andorra	Real Sociedad Española de Historia Natural	1946
	Les orquídies de Montserrat	ICHN, 37	1949
Braun-Blanquet, J.	La végétation alpine des Pyrénées orientales	CSIC	1948
	La végétation de l'étage alpin des Pyrénées orientales comparée à celle des Alpes (figura 11)	Primer Congreso Internacional de Pireneistas del Instituto de Estudios Pirenaicos	1950
Llobet, Salvador	El límite septentrional de la vid y el olivo en Cataluña	Inst. Est. Pirenaicos	1950
de Bolós y Vaireda, Antonio	Vegetación de las comarcas barcelonesas	Instituto Español de Estudios Mediterráneos	1950
Losa, M. et Montserrat, Pedro	Aportación al conocimiento de la flora de Andorra	Primer Congreso Internacional del Pirineo del Instituto de Estudios Pirenaicos	1951
Cañigual, Juan	Excursión botánica a Lluch, Montserrat de Mallorca	Revista Ibérica	1951
Séguy, Jean	Les noms populaires des plantes dans les Pyrénées centrales	CSIC – Inst. d'Est. Pirenaicos	1953
Montserrat, Pedro	El polen atmosférico de Barcelona en 1951	Inst. Bot. Apli.	1953
	Análisis polínico del aire de Barcelona, II	Inst. Bot. Apli.	1953

Taula 6: Bibliografia Països Catalans (1940 - 1960)

3.2 Península Ibèrica

Període fosc, no solament per a la botànica. Les publicacions es concentren

a Madrid, ja que la dictadura exerceix una dura censura els primers anys d'aquest període. Entre les obres que fan part de la biblioteca de la secció desta-

quem la *Flora analítica de España* d'Arturo Caballero (1877-1950); el *Vademécum de Botánica* de Joaquín Mas Guindal (1876-1945), farmacèutic militar i col·laborador de Pius Font i Quer en els territoris del nord de Marroc; i diverses publicacions del Ministerio d'Agricultura. També són importants les adquisicions de publicacions de Salvador Rivas

Goday (1905-1981), catedràtic de Botànica de la Universidad Complutense de Madrid i de Taurino Mariano Losa (1893-1966), catedràtic de la Universitat de Barcelona.

La taula 7 presenta un esbòs de les publicacions d'aquest període amb 21 títols (quatre sense autories), de 16 autors.

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Caballero Segarés, Arturo	Flora analítica de España	Sociedad Anónima Española de Traductores y Autores (Saeta)	1940
sense autories	Páginas Agrícolas (Calendario Fitopatológico, aprovechamiento de las aguas dulces)	Ministerio de Agricultura	1942
Mas Guindal, Joaquín	Vademécum de Botánica (figura 12)	Espasa-Calpe	1942
Mas Guindal, Joaquín et	Las plantas oleaginosas: sus productos y aplicaciones	Ministerio de Agricultura	1942
Ascensión Mas Guindal	Plantas tintóreas, taníferas y cauchíferas	Ministerio de Agricultura	1945
Dantin Cereceda, Juan	Catálogo metódico de las plantas cultivadas en España	Ministerio de Agricultura	1943
Menéndez Amor, Josefa	Un endemismo español	Imprenta Góngora	1943
Rivas Goday, Salvador et Francisco Bellot Rodríguez	Las formaciones de <i>Zizyphus lotus</i> (L.) Lamk., en las dunas del cabo de Gata	Nuevas gráficas	1944
Rivas, Salvador; Losa, M. et Muñoz, J. M.	Botànica descriptiva, I, II		1947 - 1949

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
	Tratado elemental de Botánica descriptiva aplicada (Criptogamia, Fanerogamia), I, II		1947 – 1949
Mariano Losa, T.	Contribución al estudio de la Flora y Vegetación de la provincia de Zamora	Consejo Superior de Investigaciones Científicas	1949
Guinea, Emilio	Vizcaya y su paisaje vegetal	Junta de Cultura de Vizcaya	1949
sense autories	Anales de Edafología y Fisiología vegetal, VIII (1)	Instituto de Edafología i Fisiología Vegetal - CSIC	1949
sense autories	Análisis y conservación de las semillas de coníferas más empleadas en España	Ministerio de Agricultura	1950
Ceballos, L. et Ortuño, F.	Vegetación y flora forestal de las Canarias Occidentales	Instituto Forestal de Investigaciones y Experiencias	1951
Cabrero Gómez, Francisco	Estudio de las algas marinas españolas desde el punto de vista de su aprovechamiento industrial	Consejo Superior de Investigaciones Científicas	1951
sense autories	Eucaliptos de mayor interés para España	Ministerio de Agricultura	1955
Vilarrúbia Garet, Antonio	Zoocecidias de la península Ibérica	Museu de Ciències Naturals	1956
Fernández, E.	Mapa de vegetación de la provincia de Jaén (mitad oriental)	Instituto de Estudios Giennenses	1960
Fernández E. et Vernon H. Heywood	Catálogo de plantas de la provincia de Jaén (Mitad Oriental)	Instituto de Estudios Giennenses	1960
Losa Quintana, Jose M ^a	Contribución al estudio y revisión de los Inocybes españoles	Consejo Superior de Investigaciones Científicas	1960

Taula 7: Bibliografia península Ibèrica (1940 - 1960)

3.3 Europa

Es fa evident pels membres del CENBN que en aquest període la recerca d'informació cal fer-la entre autors estrangers. Destaquem la *Nouvelle flore du Nord de la France* de Bonnier (1853-1922) i Georges Layens (1834-1897), obra reeditada nombroses vegades i autèntic pal de paller pels nous botànics

catalans; les publicacions d'Emberger (1897-1969) i Braun-Blanquet (1884-1980) sobre agrupacions vegetals; el treball d'Otto Stocker (1888-1979) sobre transpiració vegetal, ... Aquestes i altres publicacions que podem veure a la taula 8, omplen el buit generat per la manca de publicacions a Catalunya i Espanya. En total 18 publicacions (1 sense autoria), amb 20 autors.

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Gilg, Ernst et P. N. Schürhof	Curso de Botánica general i aplicada	Labor	1942
Merendi, Ariberto	Conifere	Ramo Editoriale degli Agricoltori	1942
Emberger, Louis	Les plantes fossiles avec les végétaux vivants	Masson & Cie Editeurs	1944
Wettstein, Richard	Tratado de botánica sistemática	Labor	1944
Crescini, Francesco	Piante erbacee di grande coltura	Ramo Editoriali degli Agricoltori	1946
Dubois, Georges	Connaissance actuelle de l'histoire de peuplement forestier des montagnes françaises	Revue de Géographie Alpine	1946
Wuitner, E.	Les algues marines des côtes de France	Paul Lechevalier	1946
Bonnier, G. et G. de Layens	Flore complète portative de la France et de la Suisse (figura 13).	Librairie Générale de l'Enseignement	1948
Bretland Farmer, J.	La vida de las plantas	Emecé Editores, S.A.	1948
Braun-Blanquet, J.	Sociología vegetal	ACME Agency	1950
Rauh, Werner	Alpenpflanzen	Universitätsverlag	1951

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Freundel, B. et C. Troll	Die Vegetationszonen des nördlichen Eurasiens während der Letzten Eiszeit	Geograf. Inst. der Universität Bonn	1952
Troll, C.	Die Lokalwinde der Tropen- gebirge und ihr Einfluss auf Niederschlag und Vegetation	Bonner Geograf. Ab- handl	1952
sense autories	Phytologia	Harold N. Moldenke	1955
Pomini, Luigi	Plante vascolari infestanti la risaia	Collana culturale scientifica dell'istituto tecnico agrario di Vercelli	1955
Favarger, Claude et Paul-A. Robert	Flore et vegetation des Alpes	Delachaux et Niestlé	1958
Stocker, Otto	Compendio de botánica	Labor	1959
Nilsson, Tage	Recherches pollenanalytiques dans la vallée de la Somme	Muséum National d'Histoire Naturelle	1960

Taula 8: Bibliografia Europa (1940 - 1960)

3.4 Resta del Món

Igual que en el període anterior, moltes publicacions estan relacionades amb les colònies espanyoles a l'Àfrica, però a diferència comencen a recollir-se treballs relacionats amb el continent americà.

Destaquem el treball de Pedro Fuster sobre les fustes de la Guinea Espanyola, i la publicació a la seva mort, d'un segon fascicle per part de Luciana González

editats amb el mateix nom, l'any 1947 i 1953, respectivament; la *Mission botanique au Tibesti* de Quézel (1926-2015), botànic especialista en flora mediterrània; i els treballs de Mazancourt sobre vegetació algal del Marroc .

La taula 9 mostra un total de 13 publicacions (2 sense autoria), amb 13 autors.

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
sense autories	Anais da primeira reuniao sul-americana de Botânica (12 a 19 de Outubro de 1938)	Journal do Commercio, II	1940
Fuster Riera, Pedro	Primera contribución al conocimiento de las maderas de la Guinea Continental Española	Servicio Forestal de los territorios españoles del Golfo de Guinea	1947
	Primera contribución al conocimiento de las maderas de la Guinea Continental española	Instituto de Estudios Africanos. CSIC	1947
González Martín, Luciana	Primera contribución al conocimiento de las maderas de la Guinea Continental Española. Fascículo II	Instituto de Estudios Africanos. CSIC	1953
sense autories	Segundo catálogo general de colecciones micológicas latino americanas	Centro de Cooperación Científica para América Latina	1955
Colla, Silvia	Sobre algunos problemas de fisiología y ecología que se presentan en el norte argentino	Archivo de ciencias biológicas y naturales	1957
Connola, D. P.; Waters, W. E. et Smith, W. E.	The development and application of a sequential sampling plan for forest Tent Caterpillar in New York	New York State Museum and Science Service, 366	1957
Ketchledge, Edwin H.	Checklist of the mosses of New York state New York	State Museum and Science Service, 363	1957
Quézel, Pierre	Mission botanique au Tibesti	Institut de Recherches Sahariennes, 4	1957
Mazancourt, M. J.	Étude écologique et biologique de la vegetation algale de l'estuaire de l'Oued Bou-Regreg (Maroc)	Institut Scientifique Chérifien, 16	1960
Benichou, A.	Recherches critiques sur l'olivier de Laperrine	Institut de Recherches Sahariennes, 6	1960

Segueix a la pàgina següent

Autor	Títol	Editorial / Entitat	Any
Bourreil, P.	Étude anatomique du limbe des innovations des Aristida de l'Afrique de nord et du Sahara	Institut de Recherches Sahariennes, 6	1960
Romero Monteiro, Rut et Carita Frade, Emilio	Essências florestais de Angola	Instituto de Investigação Científica de Angola	1960

Taula 9: Bibliografia resta del Món (1940 - 1960)

4. RESUM I CONCLUSIONS

Sobre un total de 1151 publicacions recollides a data d'avui en la Secció de Botànica, hem triat 183 relacionades amb els dos períodes tractats, ja sigui per la seva antiguitat, raresa o rellevància científica. Hem deixat moltes publicacions sense comentar i, sobretot, un bon nombre d'articles editats en diverses revistes científiques amb les quals es mantien intercanvis (i en bona part encara es mantenen), com ara *Collectanea Botanica* de la Universitat de Barcelona, *Botanica Complutensis* de la Universitat Complutense de Madrid, la revista del *Jardín Botánico de Madrid-CSIC*, *Anales* de l'Escola de Perits Agrícoles i Superior d'Agricultura, ... (taula 1).

Les dades recollides ens informen de la consolidació d'una biblioteca, on es disposen llibres bàsics, separats i a vol-

tes fotocòpies enquadrades d'uns i altres, alguns amb una antiguitat de prop de 150 anys, que ha permès a nombrosos socis de l'entitat, estudiar i aprofundir en la temàtica.

Tot i la humilitat amb què es va iniciar aquesta secció, hereva de l'antiga Secció de Ciències del Centre Excursionista Puigcastellar (creada l'any 1956 i precursora de l'actual CENBN), els seus socis sabien que la recerca de bibliografia havia de ser, per força, anterior al 1936 o provinent de publicacions europees, on de segur trobarien la informació que en aquells temps s'amagava, com ara evolució, fisiologia, taxonomia, ... dels vegetals.

La documentació adquirida mostra un paral·lelisme amb la rellevància que anaven adquirint els estudis de botànica en la societat científica catalana.

La taula 10 presenta un resum de les dades recollides en aquest treball, on podem observar la tendència a recuperar publicacions editades abans de 1939. Aquest fet corrobora el pensament científic modern present entre els membres de l'entitat, davant de la ruïna que suposava la castració de publicacions a la península Ibèrica, posteriors a la derrota de la II República.

La visió de Joan Vicente i els seus principals col·laboradors (dedicats en la seva major part a la paleobotànica i l'arqueologia), permet nodrir la biblioteca del CENBN, i alhora, apropar-se a nous socis amb inquietuds diferents, com ara la botànica, la geologia, l'astronomia, la malacologia, ... però aquestes biblioteques seran fil d'altres articles.

Àrea	<1900 - 1939			1940 - 1960		
	Publ.	Autors	Sense autors	Publ.	Autors	Sense autors
Païs. Cat.	42	26	4	20	11	—
Penín. Ibèr.	31	20	3	21	16	4
Europa	31	34	—	18	19	1
Resta cont.	7	8	—	13	13	2

Taula 10: Resum de les publicacions d'interès rellevant de la biblioteca de botànica del CENBN.

5. AGRAÏMENTS

Un record especial per aquells socis del CENBN, que van aconseguir dotar al Centre de nombroses publicacions de gran vàlua actual, ja sigui per donacions personals o rebuscant en llibreries de vell.

Donem també les gràcies a totes les entitats que mantenen intercanvi científic

amb el nostre Centre, fet que permet que s'ampliï constantment el nostre fons bibliogràfic.

També una menció especial als editors de la Viquipèdia en català, d'on he tret nombroses dades d'antics botànics, com ara dates de naixement i traspàs, llicenciatures, doctorats, càrrecs, responsabilitats científiques, ... i a Albert Casanovas per la traducció del resum a l'anglès.

6. BIBLIOGRAFIA

BOLÒS, ORIOL DE (1968). *La Botànica als Països Catalans durant els darrers decennis*. Comunicació presentada el 19 de desembre de 1968. Facultat de Ciències de Barcelona. Disponible a [<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000096/00000031.pdf>]

CAMARASA CASTILLO, JOSEP MARIA (1989a). *Elements per a una historia de la Botànica i els botànics dels Països Catalans*. Tesis Doctoral. Universitat de Barcelona. Consultat a Dialnet [<https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=165421>] el 8/10/2021.

CAMARASA CASTILLO, JOSEP MARIA (1989b). *Aspectes històrics dels estudis florístics als Països Catalans*. Història Natural dels Països Catalans. Ed. Enciclopèdia Catalana. Volum 6: 76-91.

SÁNCHEZ VIGIL, JUAN MIGUEL & MARÍA OLIVERA ZALDUA (2013). *La editorial Gallach y su contribución a la industria cultural española. Recuperación y análisis de su catálogo*. Consultat a <https://www.elsevier.es> el 14/10/2021. DOI: 10.1016/S0187-358X(14)72576-6.

VICENTE VILA, ROSER (2019). *Anàlisi de la projecció del Butlletí del Centre d'Estudis de la Natura en el període 2000-2019*. Butll. Centre d'Est. Natura B-N, 31:125-131.

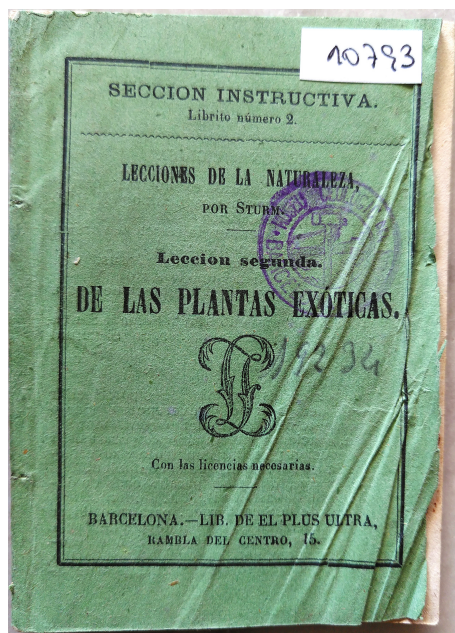

Figura 1: Lecciones de la naturaleza (Sturm, 1867)

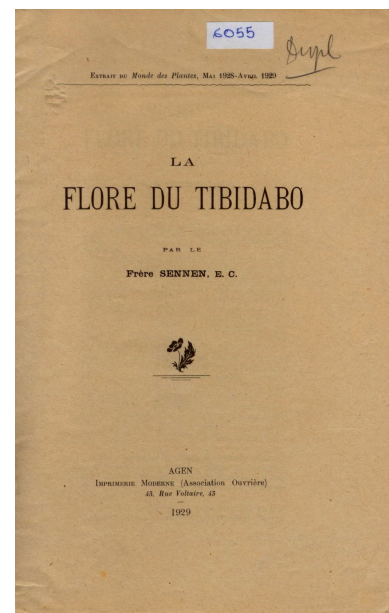

Figura 2: La flore du Tibidabo (Sennen, 1929)

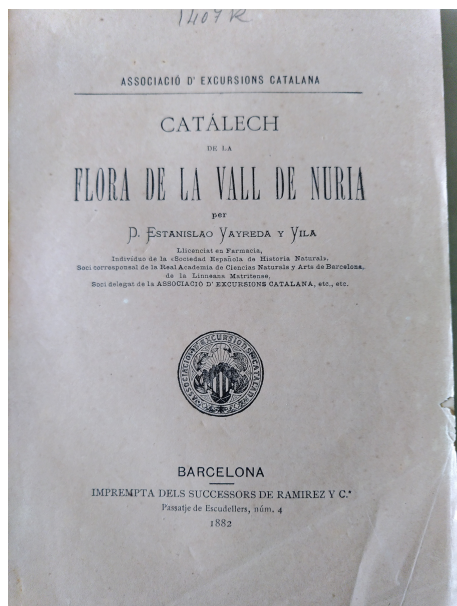

Figura 3: Flora de la Vall de Núria (Vayreda, 1882)

Figura 4: Flórula de Teya y Masnou (Barrera, 1884)

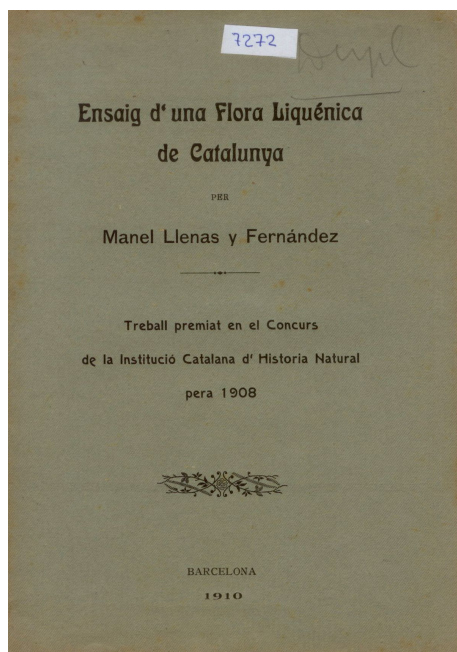

Figura 5: Ensaig d'una Flora Lliqüénica de Catalunya (Llenas, 1910)

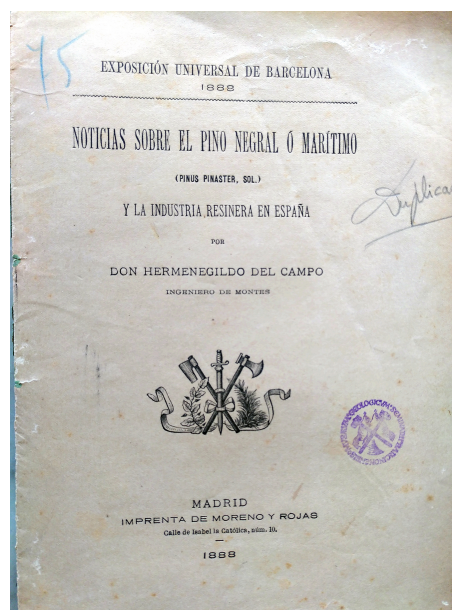

Figura 6: Noticias sobre el pino Negral o Marítimo. (Campo, 1888)

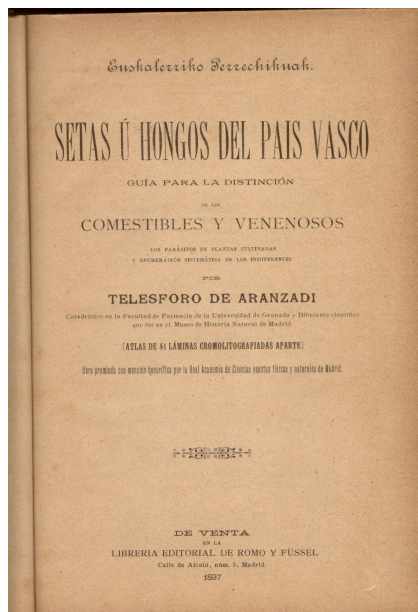

Figura 7: Setas u hongos del País Vasco. (de Aranzadi, 1897)

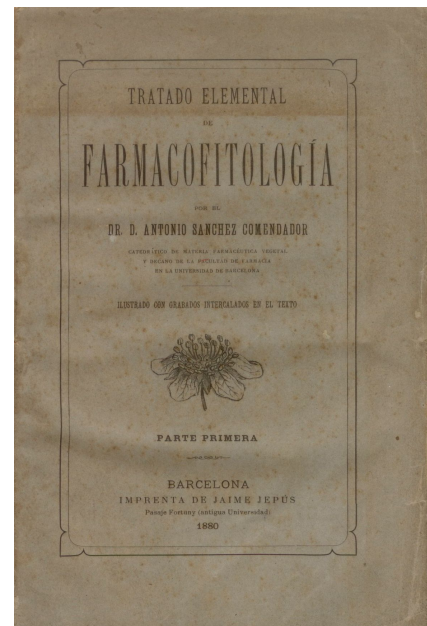

Figura 8: Tratado elemental de Farmacofitología (Sánchez, 1880)

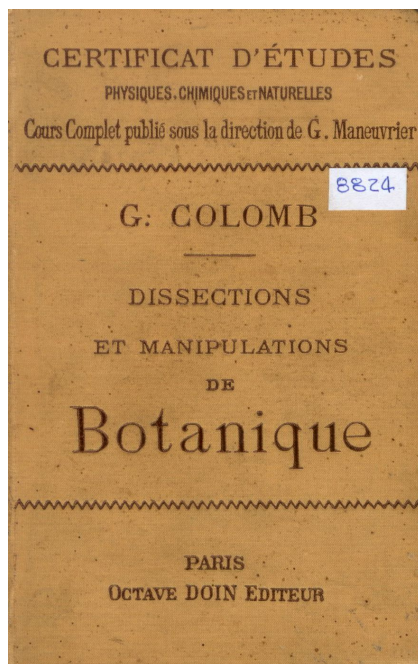

Figura 9: Dissections et manipulations de Botanique. (Colomb, 1897)

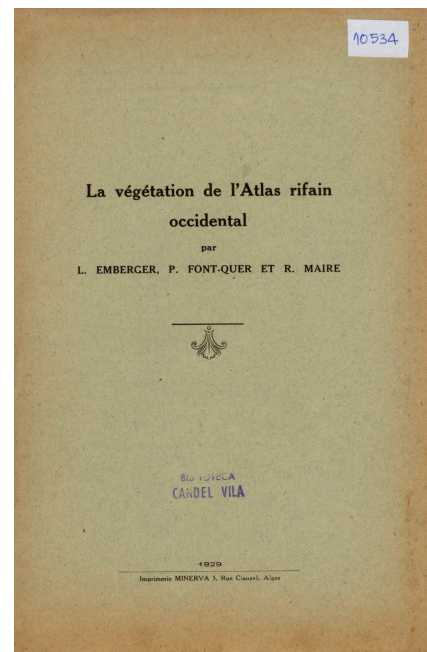

Figura 10: La végétation de l'Atlas rifain occidental. (Emberger et al., 1929)

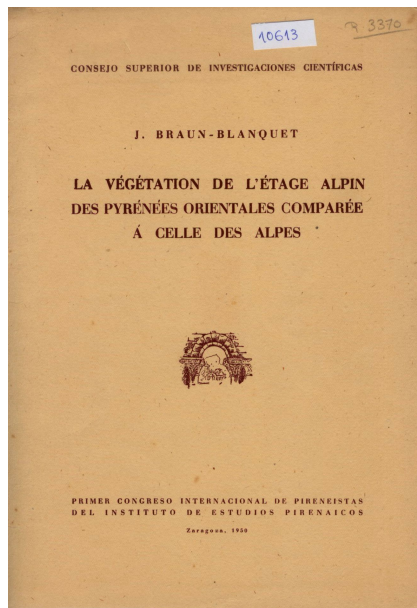

Figura 11: La végétation de l'étage alpin ...
... des Alpes. (Braun-Bl., 1950)

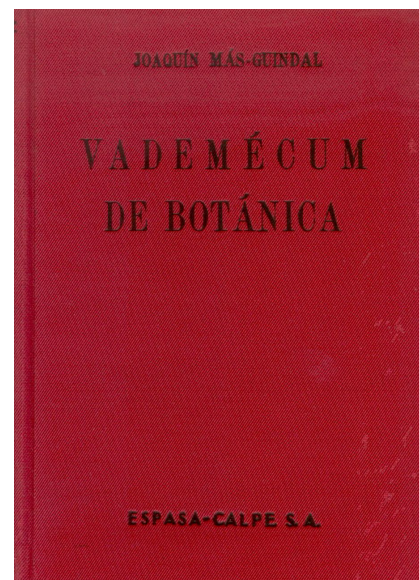

Figura 12: Vademécum de botánica.
(Mas Guindal, 1942)

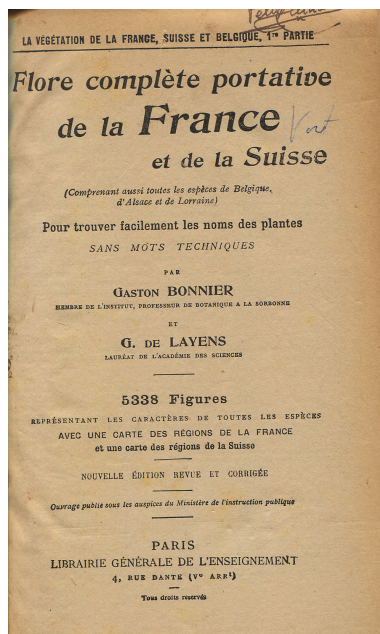

Figura 13: Flora complète portative ...
... la Suisse (Bonnier, 1948)

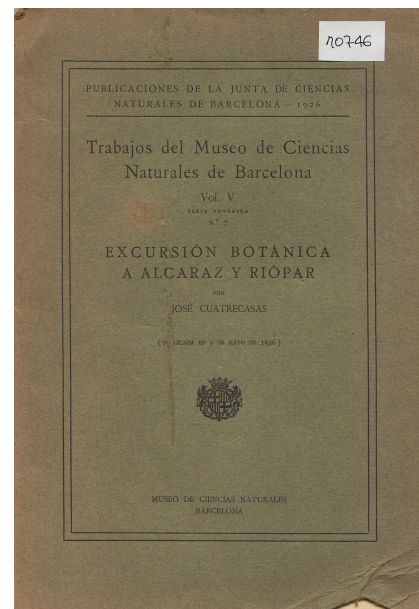

Figura 14: Excursion botánica ...
... y Riopar (Cuatrecasas, 1926)